

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.11.53](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.11.53)

УДК 332.146.2:330.341

*Х. О. Патицька,
к. е. н., науковий співробітник,
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»
ORCID: 0000-0003-2871-7540*

СТРАТЕГІЯ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

*Khrystyna Patytska
PhD, Research Associate
State institution «Institute of regional research
named after M. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine»*

SMART SPECIALIZATION STRATEGY IN THE CONTEXT OF REGIONAL COMPETITIVENESS: THEORETICAL ASPECT

В рамках реалізації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, економічної інтеграції до ринку ЄС та включення у глобальні ланцюги формування доданої вартості вагомою є реалізація підходів смарт-спеціалізації в контексті формування політики регіонального розвитку в Україні. В статті проведено дослідження теоретичного аспекту формування та реалізації стратегії смарт-спеціалізації в контексті забезпечення конкурентоспроможності регіону. В рамках реалізації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, економічної інтеграції до ринку ЄС та включення у глобальні ланцюги формування доданої вартості вагомою є реалізація підходів смарт-спеціалізації в контексті формування політики регіонального розвитку в Україні. Смарт-спеціалізація визначається як підхід, при якому регіональні інтереси стають основою і складовою загальнонаціональних пріоритетів за рахунок вертикально орієнтованого підходу до вибору галузей або сфер державної підтримки, передбачає формування регіональної спеціалізації за рахунок консолідації зусиль усіх суб'єктів регіону на конкретних бізнес-функціях і процесах.

The article deals with the theoretical basis of smart specialization, its influence on the economic, scientific and technological specialization of the region, and, consequently, on its productivity, competitiveness and economic growth. It is determined that smart specialization concept involves the relationship between science, education and economy, and in the context of regional development we are talking about the triad «business – science – public sphere – governance». Smart specialization strategy, as an innovative system for regional economies, should identify priority areas in which regions and countries have competitive advantages or have the potential to generate knowledge-based development and economic transformation. The number and nature of these priorities will vary depending on the region. Smart specialization strategy requires identifying in each region one or more thematic areas where R&D and innovation policies should aim at creating and maintaining competitive advantages.

One of the important directions of realization of the provisions of the Association Agreement with the European Union, as well as economic integration from the EU common markets, and ensuring

inclusion in the global chains of the implementation costs of implementation of the policy of regional development on the basis of intellectual specialization. Emphasizing the importance of its influence on the development of links between science, education and economics on a regional scale and its determining role in ensuring the optimal use of the potential of regions and the country as a whole in the context of adaptation to specific socio-economic conditions,. Particular attention will be paid to the theoretical aspects of the formation of regional innovation strategies developed by the European Commission, key processes for the preparation and implementation of strategies for smart specialization. The theoretical and methodological basis of the research will be the fundamental positions of modern economic theory, regional economics and spatial development, the theory of public administration, development of society.

Ключові слова: *смарт-спеціалізація; регіональний розвиток; інновації; стратегія; конкурентоспроможність.*

Key words: *smart specialization; regional development; innovations; strategy; competitiveness.*

Постановка проблеми. В умовах євроінтеграційної спрямованості державотворення в Україні та при врахуванні тенденцій розвитку соціально-економічних систем сучасності на основі поєднання процесів глобалізації та локалізації питання забезпечення конкурентоспроможності економіки нашої держави на світовому ринку набуває особливої актуальності. Сьогодні міжнародна інтеграція в глобально орієнтованому економічному середовищі виступає не перспективою, а передумовою розвитку держави, тому питання слідування та перейняття успішних та ефективних тенденцій у світовій економіці виступає умовою ефективного розвитку держави загалом.

В рамках реалізації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, економічної інтеграції до ринку ЄС та включення у глобальні ланцюги формування доданої вартості вагомою є реалізація підходів смарт-спеціалізації в контексті формування політики регіонального розвитку в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Враховуючи значний інтерес до питання розробки та впровадження регіональних дослідницьких та інноваційних стратегій, доцільно акцентувати увагу і на розвитку теорії смарт-спеціалізації в контексті політики регіонального розвитку у наукових дослідженнях. Серед учених цим питанням займалися Я. Бжуск, П. Давід, М. Кардас, П. Кругман, Д. Мартінес, Я. Пика, Г. Тобор, Д. Форей, Б. Холл та інші. Розвиваючи концепцію смарт-спеціалізації, науковці акцентували на практичному аспекті її реалізації: теорія смарт-спеціалізації регіону виступає спробою переформатування методології в напрямі забезпечення соціально-економічного розвитку в країнах ЄС. В Україні питання застосування цього підходу до розвитку регіонів з 2016 року визначено як один з ключових напрямів взаємодії в рамках Європейської політики добросусідства. Основні аспекти формування державної та регіональної інноваційної політики досліджували такі відомі науковці: А. Амоша, Б. Андрушків, В. Геєць, А. Даниленко, М. Жулинський, Н. Красноутська, І. Кульчицький, Ю. Левенець, О. Лях, Е. Лібанова, І. Маркович, О. Онищенко, Г.Р умпф, В. Семиноженко, В. Тараненко, Л.Федулова, Н.Чухрай, О. Ястремська та інші. Проте його дослідженням в контексті європейської перспективи та можливістю адаптації до вітчизняних реалій державотворення та особливостей економічного розвитку займається незначна кількість науковців, що дозволяє акцентувати деяку фрагментованість цих досліджень.

Постановка завдання. Відтак існує необхідність поглиблення теоретичних засад смарт-спеціалізації, а також потреба «приспосовування» концепції формування регіональних інноваційних стратегій смарт-спеціалізації до вітчизняних реалій.

Виклад матеріалу. Розвиток регіонів як соціально-економічних систем в умовах сьогодення характеризується спрямованістю на глобалізацію та локалізацію як ключові світові тенденції. Це одна з основних передумов забезпечення їх конкурентоспроможності, оскільки передбачає врахування екзогенних та ендогенних чинників для покращення регіональної ситуації та створення переваг, які сприятимуть їх зростанню. В цьому контексті поєднання заходів щодо адаптації та визначення напрямів залучення місцевих ресурсів до економічної діяльності та вмілого слідування глобальним тенденціям вимагає чітких підходів до комбінації ресурсів, здібностей, можливостей та тенденцій, а відтак існує потреба формування ефективної системи стратегічного управління розвитком регіонів на основі чітко визначеної сформованої стратегії.

Відповідно до визначення, яке міститься у Великому тлумачному словнику сучасної української мови, стратегія – це мистецтво економічного, політичного і суспільного керівництва масами, яке має визначити головний напрям їхніх дій і вчинків [3]. Стратегія економічного розвитку регіону визначається як загальний напрям досягнення цілей, певна узагальнююча модель дій, необхідних для досягнення поставлених цілей управління на основі обраних критеріїв та ефективного розподілу ресурсів [8]. При цьому, доцільно акцентувати увагу на подвійній ролі стратегії як економічної категорії. По-перше, вона є завершальним елементом в переліку орієнтирів при дослідженні саме цільового аспекту: місія – бачення – цілі – стратегія. По-друге, початковим елементом в контексті стадії реалізації: стратегія – стратегічний план – програма – проект [8].

На сучасному етапі формування стратегії є поширеним визнаним ефективним інструментом забезпечення територіального розвитку. Як зауважують вчені, реалізація стратегії можлива при спільному впливі всієї сукупності управлінських рішень і реалізації поетапних дій, виконуваних різними цільовими групами та окремими особами [5], тобто якщо питання формування стратегії стосується передовсім органів управління, то питання її реалізації залежить від усіх суб'єктів економіки регіону.

Попри це, характерною особливістю формування та реалізації стратегії регіонального розвитку на даному етапі є їх обґрунтування як реакції на виникаючі проблеми. З однієї сторони, це вірний підхід, оскільки своєчасна реакція на проблеми є неминучою складовою управлінського процесу. Але у випадку домінування такого підходу при формулюванні та втіленні управлінських рішень, «поведінка керованої системи набуває пасивного характеру», а її реакція характеризується запізненням по відношенню до динаміки розвитку регіону [8]. Окрім того, як зауважують дослідники, сьогодні відбувається зміна орієнтирів стратегічного управління розвитком регіонів з таких, що зосереджені на прийнятті рішень «зверху донизу» (коли значною мірою відбулося ігнорування змішаних, інтегрованих підходів, які базувалися на врахуванні місцевих особливостей, а самі регіони часто розглядалися як ізольовані системи, без урахування міжрегіональних взаємозв'язків та відносин з вищими просторовими рівнями), на місцево орієнтовану, багаторівневу, інноваційну та спрямовану на різні типи регіонів [16, 17].

Потреба зміни підходу до стратегічного управління розвитком регіонів в нашій державі назріла вже давно, проте сьогодні вона аргументується не лише низьким рівнем економічного розвитку регіонів, а й необхідністю економічної інтеграції нашої держави до ринку ЄС та включення у глобальні ланцюги формування доданої вартості, що вимагає руху вітчизняної економічної системи в напрямі тенденцій європейських країн.

Трансформаційні зміни в стратегічному управлінні розвитком регіонів вимагають комплексного підходу до розуміння та формування державної регіональної політики. Для прикладу, «точкова» фінансова та адміністративна підтримка окремих підприємств чи галузей, іноді окремих регіонів, та державне субсидування показали свою неефективність в довгостроковому періоді. Новий підхід вимагає виявлення нереалізованого економічного та людського потенціалу і проведення якісної оцінки споживчих потреб для їх задоволення інноваційним шляхом.

Як зауважує І. Маркович, інноваційна багатовекторна політика регіонів має формуватися та реалізовуватися для максимального ефекту з дотриманням жорстких стандартів на усіх рівнях управління та при наявності відповідних ресурсів, що складно для втілення в країнах, які розвиваються. При цьому, така обмеженість не сприяє повному розкриттю інноваційного потенціалу у вузькому сегменті та позиціонуванні себе як ніші на глобальному ринку через жорстку конкуренцію та відносну відкритість економіки [7]. Ще однією проблемою виступає відірваність діючої методології ідентифікації пріоритетів науково-технічної та інноваційної діяльності від реального стану і оцінки потенціалу виробничого сектору економіки, на що акцентують провідні вітчизняні науковці у науковому дослідженні «Інноваційна Україна 2020» [6].

Подолання цих суперечностей можливе шляхом втілення концепції смарт-спеціалізації, яка ґрунтується на застосуванні вертикально орієнтованого підходу до обрання галузей для підтримки та технологій такої підтримки на рівні держави.

Концепція смарт-спеціалізації була розроблена економістами Д. Форесом, П. Девідом та Б. Холлом [12], запропонована Європейській комісії у 2008 р. і стала одним з ключових інструментів реалізації стратегії «Європа 2020» та базисом визначення національних орієнтирів і формування інноваційних стратегій на рівні регіонів для подолання проблеми нерівномірності розвитку регіонів в умовах викликів глобалізації та з метою досягнення сталого, розумного та інклюзивного зростання. В рамках підтримки впровадження смарт-спеціалізації та уніфікації дій регіонів в цьому напрямі Європейською Комісією впроваджено Smart Specialisation Platform, яка спрямована на сприяння обміну інформацією між регіонами та суб'єктами реалізації стратегії, розроблено керівництво RIS 3 Guide для координації їх дій, а також сформовано програму Regional Programmes of Innovative Action, якою визначено умови фінансової підтримки регіональних інноваційних програм з структурного фонду ЄС.

Таким чином, помітним є значний інтерес до питання розробки та впровадження регіональних дослідницьких та інноваційних стратегій смарт-спеціалізації на рівні суб'єктів державотворення в ЄС. Їх роль на сучасному етапі в європейській регіональній політиці зросла настільки, що наявність стратегії смарт-спеціалізації на національному або регіональному рівні є обов'язковою передумовою фінансування країн чи регіонів з структурних фондів.

Разом з тим, сьогодні концепція смарт-спеціалізації стала яскравим прикладом «політики, яка йде попереду теорії», на що вказують зокрема її розробники, зазначаючи: «хоча смарт-спеціалізація, здається, вже стала політичним хітом, і розробники політики демонструють деякі шалені зобов'язання з приводу смарт-спеціалізації, концепція не є строго обґрунтованою, зокрема як академічна концепція... Тому існує розрив між практичною політикою та теорією» [12]. Відтак актуальною є потреба обґрунтування теорії смарт-спеціалізації в контексті політики регіонального розвитку в наукових дослідженнях.

В процесі дослідження теоретичних основ смарт-спеціалізації М. Фадєєва акцентує на тому, що дана концепція ґрунтується на класичних наукових теоріях економічного зростання (зокрема, працях А. Сміта) та торговельної спеціалізації, економічних дослідженнях просторового розвитку (П. Кругман, А. Маршалл, М. Піор, М. Сторпер, Ш. Шабель), і зауважує її зв'язок з сучасними науковими теоріями та напрямками досліджень [10].

Така взаємозалежність прослідковується і в контексті еволюції концепції. Спочатку основна ідея смарт-спеціалізації полягала в розподілі регіонів за рівнем інноваційного розвитку: якщо провідні інноваційні регіони спеціалізуються на проведенні наукових досліджень, розробці та впровадженні нових технологій, то місія інноваційно відсталих регіонів полягає у сприянні просуванню таких технологій місцевими підприємницькими структурами [1]. Натомість з продовженням досліджень її автори зауважили: «Смарт-спеціалізація не має бути пов'язана зі стратегією простої промислової спеціалізації конкретного регіону... це процес, що вирішує проблему відсутності або слабкості відносин між НДДКР та інноваційними ресурсами і діяльністю, з одного боку, та галузевою структурою економіки – з іншого. Тому смарт-спеціалізація передбачає відмову від принципу різкого розподілу праці між виробниками знань і користувачами знань. У будь-якому регіоні виникають, як мінімум, проблеми покращення експлуатаційної ефективності та якості продукції «чогось», а це питання НДДКР, можливостей, інновацій тощо» [12].

В контексті дослідження та аналізу поняття смарт-спеціалізації та підходів до його характеристики (табл. 1) варто зауважити комплексний підхід наукового колективу під керівництвом В. Гейця, який розглядає смарт-спеціалізацію як концептуальну модель формування не лише інноваційної політики, а соціально-економічної політики регіону в цілому, що пояснюється її спрямованістю не просто на стимулювання інновацій, а на активізацію довгострокових структурних трансформацій в економіці та орієнтуванням на перспективу для досягнення в результаті основної мети – зайняття важливої ніші на глобальних ринках [6].

Таблиця 1.
Наукові підходи до визначення смарт-спеціалізації

Автор	Визначення поняття	Джерело
Регламент ЄС № 1303/2013	<i>Стратегія смарт-спеціалізації означає національну або регіональну інноваційну стратегію, яка визначає пріоритети для створення конкурентних переваг шляхом розвитку і пристосування власних потужностей з досліджень та інновацій до потреб бізнесу для того, щоб послідовно відповідати новим можливостям і ринковим змінам, уникаючи при цьому дублювання й фрагментації зусиль; стратегія смарт-спеціалізації може мати форму чи бути частиною національної або регіональної політики досліджень та інновацій (п. 3, ст. 2). Стратегії смарт-спеціалізації слід розробляти шляхом залучення до процесу підприємницького пошуку національних або регіональних органів влади і зацікавлених сторін, таких як університети та інші вищі навчальні заклади, представників промисловості й соціальних партнерів (п. 4.3 пп. 2 у додатку I)</i>	<i>Regulation (EU) No 1303/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 laying down common provisions on the European Regional Development Fund</i>
Я. Бжуска, Я. Пика	Розумна спеціалізація – це виявлення унікальних функцій і активів кожної країни і регіону, підкреслення конкурентних переваг кожного регіону і зосередження уваги регіональних партнерів на баченні майбутніх досягнень.	Бжуска Я., Пика Я. Розумна спеціалізація регіону. 2012. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/25853/1/65-362-366.pdf (дата звернення: 8.11.2019 р.)
Колектив авторів під керівництвом В. Гейця	Розумна спеціалізація – нова концепція регіонального розвитку, яка поєднує промислову та інноваційну політику і покликана сприяти ефективному та дієвому використанню державних інвестицій за рахунок зосередження на сильних сторонах регіону, що й становлять власне спеціалізацію регіону.	Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін. ; НАН України. К., 2015. 336 с.
О. Амоша, О. Лях, М. Солдак, Д. Череватський	Смарт-спеціалізація є стратегічним підходом до розробки політики максимізації інноваційного потенціалу регіону, незалежно від того, чи є регіон економічно сильним або слабким та чи пов'язано це з високотехнологічними інноваціями.	Амоша О., Лях О., Солдак М., Череватський Д. Інституційні детермінанти впровадження концепції смарт-спеціалізації: приклад старопромислових регіонів України. Журнал європейської економіки. 2018. Т. 17. № 3 (66). С. 310-344.
О. Яцюк	Смарт-спеціалізація є інноваційним інструментом ЄС для розбудови регіональної спроможності завдяки двом ключовим підходам, зокрема, урахуванню місцевих умов та економіці знань. На практиці такий підхід передбачає виявлення конкурентних	Яцюк О. С. Смарт-спеціалізація розвитку регіону як важливий напрям підвищення його

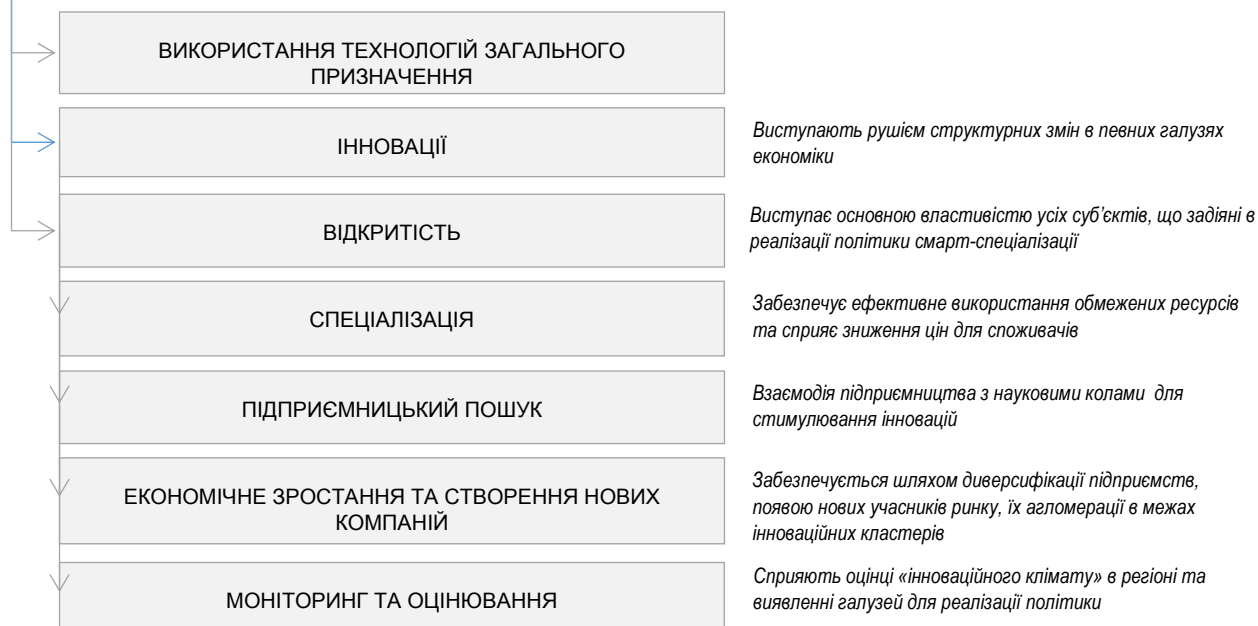
	переваг та активів регіону, використання його інноваційного і наукового потенціалу.	конкурентоспроможност і та інноваційної активності. Науковий вісник ІФНТУНГ. 2018. № 2 (18). С. 54-60.
М. Федяєва	Розумна спеціалізація – це індустріальна та інноваційна система для регіональних економік, яка має на меті продемонструвати, як державна політика, ринкова кон'юнктура, а також політика в галузі досліджень, розробок та інвестицій в інноваційні процеси можуть впливати на економічну, наукову і технологічну спеціалізацію регіону, а отже, на його продуктивність, конкурентоспроможність та економічне зростання.	Федяєва М. С. «Розумна» спеціалізація як інструмент трансформації національної економіки (теоретичний аспект). Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 26-1. С. 87-92.

У країнах ЄС просування політики смарт-спеціалізації стало вимогою часу через науково-технічне «відставання» від США та Японії та передбачало передовсім подолання фрагментації та проблеми дублювання наукових досліджень внаслідок самостійного некерованого формування науково-технічної політики на рівні держав та розвитку однакових популярних технологій і галузей. Попри постійну спрямованість ЄС на розвиток та нарощення власного інноваційного потенціалу, попередні регіональні інноваційні стратегії характеризувалися суттєвими недоліками, серед яких:

- ізольованість регіональної інноваційної системи та відсутність міжнародної та транскордонної перспективи;
- відсутність ефективної взаємодії між суб'єктами економіки регіону, зокрема неналагодженість зв'язків системи науково-дослідної інноваційної сфери, управлінської системи та підприємницького сектору;
- неузгодженість вектора дослідницьких пріоритетів та реальної спрямованості промислового виробництва;
- неефективність ухвалення законодавчо-нормативних актів та програмних документів в інноваційній сфері у зв'язку з неврахуванням орієнтирів розвитку підприємництва та відсутності експертної дискусії;
- розрив реального рівня розвитку галузей економіки та науково-дослідного потенціалу, який не використовується;
- відсутність детального аналізу ресурсів та активів, наявних в регіоні;
- формування стратегії інноваційного розвитку регіону без урахування місцевих особливостей.

Натомість смарт-спеціалізація є підходом, при якому регіональні інтереси стають основою і складовою загальнонаціональних пріоритетів за рахунок вертикально орієнтованого підходу до вибору галузей або сфер державної підтримки, передбачає формування регіональної спеціалізації за рахунок консолідації зусиль усіх суб'єктів регіону на конкретних бізнес-функціях і процесах та стимулювання інноваційно-експериментальної діяльності. Суть смарт-спеціалізації полягає у визначенні можливостей регіону до генерації нових видів діяльності через виявлення пріоритетів локальної концентрації і максимально ефективного використання ресурсів. При цьому, концепція базується на системі принципів (рис. 1) та на основі таких постулатів:

ЗАСАДНИЧІ ПРИНЦИПИ, НА ОСНОВІ ЯКИХ БАЗУЄТЬСЯ РОЗВИТОК РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

Рис. 1. Принципи, на основі яких базується розвиток регіону в контексті смарт-спеціалізації

Джерело: на основі [6]

1. Наявні в регіоні ресурси обмежені, тому важливим є їх максимально ефективно використання.
2. Отримання найбільшого економічного ефекту можливе в умовах взаємодії на рівні «наука – підприємництво – влада – громадськість» та застосування інноваційного підходу до діяльності підприємницьких структур.
3. Впровадження концепції передбачає здійснення великої кількості наукових досліджень та створення інновацій, які забезпечать конкуренцію на ринку.
4. Найефективнішим для забезпечення економічного розвитку регіону є застосування індивідуального інтегрованого підходу з урахуванням економічних, соціальних та культурних особливостей території.

Смарт-спеціалізація передбачає формування інноваційної стратегії для забезпечення конкурентоспроможності регіону в контексті розумного, сталого та інклюзивного розвитку. Регіональна стратегія смарт-спеціалізації є інтегрованою локальною програмою використання та нарощення потенціалу регіону через пристосування напрямів розвитку науки та освіти до соціально-економічних умов розвитку самого регіону. Спираючись на досвід країн ЄС, можна виділити етапи, які слід пройти в умовах реалізації стратегії смарт-спеціалізації (табл. 2).

Таблиця 2.

Основні етапи в процесі створення та реалізації регіональної стратегії смарт-спеціалізації

№ п/п	Етап	Суть етапу
1	Аналіз особливостей розвитку регіону та його інноваційного потенціалу	Метою етапу є оцінка існуючих ресурсів регіону і перспектив для його подальшого розвитку. Аналіз передбачає три напрями: - дослідження наявності регіональних ресурсів, особливостей науково-технологічної спеціалізації регіону; - виокремлення екзогенних зв'язків та положення регіону в умовах європейської і глобальної економіки; - особливості формування, розвитку та динаміка підприємницького середовища.
2	Запровадження інклюзивної структури управління	Реалізація стратегії смарт-спеціалізації вимагає залучення різних рівнів і видів учасників до її формування та імплементації. Найбільш поширеною є модель «потрійної спіралі», яка передбачає трьохсторонню співпрацю між органами влади, підприємництвом та науково-дослідницькими інституціями та ВУЗами. Проте, сьогодні для підвищення ефективності втілення стратегії обов'язковим є залучення саме користувачів інноваційних продуктів.
3	Розробка єдиної концепції бачення розвитку регіону	Передбачається проходження таких кроків: - визначення домінуючих особливостей регіону; - визначення готовності руху в контексті трансформації регіону; - постановка конкретних цілей.

4	Вибір пріоритетів для забезпечення розвитку регіону	Такі пріоритети мають формуватися на основі чітко визначених критеріїв; - наявність ключових ресурсів та можливостей для кожної галузі; - здатність до диверсифікації галузей; - можливе нарощення потенціалу кожної галузі; - міжнародна позиція регіону в глобальному ланцюгу доданої вартості.
5	Формування політики розвитку регіону, встановлення дорожньої карти та плану дій	Стратегію слід реалізовувати за допомогою дорожньої карти, що включає план дій. Узгоджений план дій має включати: - визначення напрямків діяльності, які відповідають обраним пріоритетам; - обрання механізмів реалізації плану; - визначення цільових груп; - формування групи учасників, яких доцільно залучити до процесу, визначення їх обов'язків; - встановлення цілей для проведення оцінки результатів та визначення рівня ефективності дій; - встановлення строків; визначення джерел для фінансування.
6	Запровадження системи моніторингу і оцінки	Моніторинг передбачає відстеження ходу реалізації стратегії, а також перевірку і контроль проведених дій та належного використання ресурсів. В ході проведення моніторингу важливо проаналізувати такі показники: 1) показники розвитку регіону відносно середньої оцінки показників по країні чи аналогічних регіонах; 2) показники результативності втілення стратегії. Оцінювання передбачає визначення того, як саме виконуються завдання, передбачені у стратегії. Проведення ефективного оцінювання вимагає чітко сформульованих строків реалізації завдань на кожному етапі.

Джерело: складено автором

Зрозумілою є складність виявлення та відбору пріоритетних сфер, в яких регіон має конкурентні переваги або потенціал генерувати заснований на знаннях розвиток і здійснювати економічні перетворення, що вимагає врахування можливостей виходу на ринки, зайняття вільних ніш та ідентифікації доменів [9] регіонів, а також проведення ефективного аналізу наявних ресурсів. Як звертає увагу К. Морган, вибір домену має орієнтуватися не на ринкову нішу або галузь, а «на осередки підприємницької активності, на поєднання ринків, людського капіталу, інновацій та експортного потенціалу. З одного боку знання не обов'язково породжує економічну цінність, яка відображається у ВВП або загальній оцінці добробуту... З іншого боку продукти з незначним вмістом знань, як правило, не можуть захищати свої ніші довго»; тому межі доменів часто знаходяться на перетині різних секторів, технологій чи областей знань [9, 14]. Вибір таких сфер по кожному регіону має забезпечуватися в умовах погодження та консенсусу з боку представників наукових кіл, освіти, підприємництва та промисловості. На органи державної влади та управління покладається виконання трьох функцій: 1) створення умов для вибору спеціалізації регіону за участю усіх учасників; 2) проведення моніторингу розвитку регіону з позиції доцільності реалізації обраної стратегії смарт-спеціалізації; 3) визначення потреб, які виникають в цих умовах та використання відповідних інструментів для стимулювання розвитку регіону [4].

Виявлення сильних сторін регіону, які доцільно розвивати в контексті втілення стратегії смарт-спеціалізації, варто здійснювати за такими критеріями: 1) увагу слід звертати не лише на високотехнологічні сектори; обирати треба сектор, який має можливості для зростання; 2) вибір має здійснюватися з урахуванням наявної в регіоні виробничої бази; 3) вибираючи галузі, варто прагнути до диверсифікації економічної діяльності.

Формування стратегії смарт-спеціалізації покликане провести певні структурні зміни в економіці регіону. Забезпечити виконання цього завдання можливо шляхом реалізації відповідних кроків в таких напрямках:

- перехід від вже існуючої галузі до нової, що заснована в умовах спільної діяльності наукової спільноти, освітніх установ та суб'єктів підприємництва, або її оновлення;
- модернізація шляхом технологічного удосконалення або адаптації виробничих процесів та розповсюдження інновацій;
- диверсифікація у спорідне
- ні сфери економічної діяльності, що результується синергічним ефектом;

- розвиток цілковито нових видів економічної діяльності в результаті радикальних технологічних змін, інноваційних проривів, які сприяють перетворенню неефективних та низько розвинутих сфер у прибуткові та привабливі для фінансування [13].

Висновки. Таким чином, зрозуміло, що цей підхід до формування стратегій регіонального розвитку вимагає, по-перше, високоактивного залучення учасників до процесу підприємницької діяльності, по-друге, визначення компаративних переваг регіону, для реалізації яких відбудуватиметься концентрування зусиль і ресурсів усіх зацікавлених груп, по-третє, залучення усіх зацікавлених у розвитку регіону сторін, зокрема представників науково-технічної діяльності, для забезпечення саме інноваційного поступу в економіці.

Список літератури.

1. Амоша О., Лях О., Солдак М., Череватський Д. Інституційні детермінанти впровадження концепції смарт-спеціалізації: приклад старопромислових регіонів України. Журнал європейської економіки. 2018. Т. 17. № 3 (66). С. 310-344.
2. Бжуска Я., Пика Я. Розумна спеціалізація регіону. 2012. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/25853/1/65-362-366.pdf> (дата звернення: 8.11.2019 р.)
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Укладач і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
4. Дунаев І.В. Ціннісні цілі модернізації регіональної економіки крізь призму принципу «розумної спеціалізації» Аналітика і влада : журн. експерт.-аналіт. матеріалів і наук. пр. Ін-ту пробл. держ. упр. та місц. самоврядування / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К. : НАДУ, 2014. № 9. 240 с.
5. Жаліло Я. А., Покришка Д. С., Белінська Я. В. Післякризовий розвиток економіки України. Київ: НІСД, 2011. 66 с.
6. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця та ін.; НАН України. К., 2015. – 336 с.
7. Маркович І. Б. Передумови та особливості розумної («смарт») – спеціалізації регіонів їх врахуванням глобальних тенденцій. Сучасні соціально-економічні проблеми теорії та практики розвитку економічних систем: колективна монографія. Т. : ФОРМ Осадца Ю.В., 2016. С. 52-58.
8. Пуцунтейло П. Р., Завитій О. П. Особливості формування стратегії управління економічним розвитком регіону. Економічні науки, вип. 27. 2017. С. 298-308.
9. Родченко В. Б., Белявцева В. В., Хрипунова Д. М. Дослідження доменів в розрізі формування стратегії смарт спеціалізації. Соціальна економіка, 2018. Вип. 56. С. 69-77.
10. Федяєва М. С. «Розумна» спеціалізація як інструмент трансформації національної економіки (теоретичний аспект). Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 26-1. С. 87-92.
11. Яцюк О. С. Смарт-спеціалізація розвитку регіону як важливий напрям підвищення його конкурентоспроможності та інноваційної активності. Науковий вісник ІФНТУНГ. 2018. № 2 (18). С. 54-60.
12. Foray D. Smart Specialization: The Concept / Foray, D., David, P.A., Hall, B /Knowledge for Growth. Prospects for Science, Technology, and Innovation. Selected papers from Research Commissioner Janez Potočnik's Expert Group. November, 2009. Pp. 20-24.
13. Goddard J. Universities and Smart specialisation: challenges, tensions and opportunities for the innovation strategies of European regions / J. Goddard, L. Kempton, P. Vallance / *Ekonomiaz*. 2013. № 83 (2 cuatrimestre). P. 82-101.
14. Morgan K. Smart specialization for regional innovation: Underpinning effective strategy design (Work package 4). 2014. URL: <http://orca.cf.ac.uk/78221/1/Underpinning%20Effective%20Strategy%20Design.pdf> (дата звернення: 8.11.2019 р.).
15. Regulation (EU) No 1303/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 laying down common provisions on the European Regional Development Fund.
16. Todtling F. One size fits all? Towards a differentiated regional innovation policy approach / *Research Policy*. 2005. № 34. P. 1204.
17. Vanthillo T. Paradigm change in regional policy: Towards smart specialisation? Lessons from Flanders (Belgium) / T. Vanthillo. *Belgeo*. 2012. № 1-2.

References.

1. Amosha, O. Liakh, O. Soldak, M. and Cherevatsky, D. (2018), "Institutional determinants of smart specialization concept implementation: an example of the old industrial regions of Ukraine". *Zhurnal yevropeiskoi ekonomiky*, vol. 3 (66), pp. 310-344.
2. Brzuska, J. and Pika, J. (2012), "Reasonable specialization of the region". 2012, available at: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/25853/1/65-362-366.pdf> (Accessed 8 Nov 2019).
3. Busel, V. T. (2005), *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainiskoi movy (z dod. i dopov.)* [The Great Interpretive Dictionary of Modern Ukrainian (with additions and supplements)], VTF "Perun", Kyiv, Ukraine.
4. Dunaev, I. V. (2014), "Valuable goals of modernization of the regional economy through the prism of the principle of "reasonable specialization", *Analitika i vlada : zhurn. ekspert.-analit. materialiv i nauk. pr. In-tu probl. derzh. upr. ta mist. Samovriadvannia*, NADU, vol. 9, pp. 240.
5. Zhaililo, Y. A. Pokryshka, D. S. and Belinskaya, Y. V. (2011), *Pisliakryzovyi rozvytok ekonomiky Ukrainy* [Post-crisis development of the Ukrainian economy], NISD, Kyiv, Ukraine.

6. Heitz, V. M. (2015), *Innovatsijna Ukraina 2020: natsional'na dopovid'* [Innovative Ukraine 2020: a national report], NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
7. Markovich, I. B. (2016), "Prerequisites and features of smart-specialization of their regions in the light of global trends", *Suchasni sotsialno-ekonomichni problemy teorii ta praktyky rozvytku ekonomichnykh system* [Modern socio-economic problems of the theory and practice of development of economic systems], FOP Osadtsa Yu.V., Ternopil, Ukraine, pp. 52-58.
8. Puzenteilo, P. R. and Zavitiiy, O. P. (2017), "Features of formation of strategy of management of economic development of the region", *Ekonomichni nauky*, vol. 27, pp. 298-308.
9. Rodchenko, V. B. Belyavtseva, V. V. and Khripunova, D. M. (2018), "Research of domains in the context of smart specialization strategy formation", *Sotsialna ekonomika*, vol. 56, pp. 69-77.
10. Fedyaeva, M. S. (2018), "Intelligent" specialization as a tool for transformation of the national economy (theoretical aspect)", *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 26-1, pp. 87-92.
11. Yatsyuk, O. S. (2018), "Smart specialization of the development of the region as an important direction of increasing its competitiveness and innovative activity", *Naukovyi visnyk IFNTUNH*, vol. 2 (18), pp. 54-60.
12. Foray, D. David, P. and Hall, B. (2009), "Smart Specialization: The Concept", *Selected papers from Research Commissioner Janez Potochnk's Expert Group*, November, pp. 20-24.
13. Goddard, J. Kempton, L. and Vallance P. (2013), "Universities and Smart specialisation: challenges, tensions and opportunities for the innovation strategies of European regions", *Ekonomiaz*, vol. 83 (2 cuatrimestre), pp. 82-101.
14. Morgan, K. (2014), "Smart specialization for regional innovation: Underpinning effective strategy design (Work package 4)", available at: <http://orca.cf.ac.uk/78221/1/Underpinning%20Effective%20Strategy%20Design.pdf> (Accessed: 8 Nov 2019).
15. European Parliament and of the Council (2013), Regulation (EU) No 1303/2013 of the European Parliament and of the Council laying down common provisions on the European Regional Development Fund, European Parliament and of the Council, Brussels, Belgium.
16. Todtling, F. (2005), "One size fits all? Towards a differentiated regional innovation policy approach", *Research Policy*, vol. 34, pp. 1204.
17. Vanthillo, T. (2012), "Paradigm change in regional policy: Towards smart specialisation?", *Belgeo*, vol. 1-2.

Стаття надійшла до редакції 11.11.2019 р.